

ДЕНЬ

Наздоганяючи лідерів

Володимир ПОПОВ: Україна створить економічне диво, лише подолавши «тінь»

Розмовляла **Наталія БІЛОУСОВА**, «День»

2011-й обіцяє бути роком економічного відродження після двох років фінансових потрясінь. Переломний момент у боротьбі з кризою, що виникла восени 2008 року, залишився в 2010 році. Проте чимало передових зарубіжних і вітчизняних метрів економіки вважають, що радіти рано, адже головний бій за економіку ще попереду. Тому країнам, які бажають у майбутньому посісти гідне місце в глобальній економіці, необхідно удосконалити свій арсенал економічних рішень. Особливу цікавість у контексті швидкого й ефективного відновлення посткризової економіки викликає досвід Китаю. Він зумів за рекордно короткий термін вирватися в світові лідери за темпами економічного розвитку. У чому секрет «китайського дива»? І за яких умов можливе його повторення в Україні? Про це «День» запитав професора Російської економічної школи й Інституту досліджень Європи, Росії та Євразії Карлтонського університету (Оттава) Володимира ПОПОВА. Він багато років вивчає основні методи управління китайською економікою й нещодавно приїхав розповісти про них студентам Київської школи економіки під час відкритої лекції.

— У своїй лекції українським студентам ви розповідали про «китайське диво». То в чому ж полягає секрет його успіху?

— За часів правління Мао Цзедуна (1949—1976 рр.) економічне зростання становило 5% ВВП за рік, незважаючи на всі «культурні революції» та «великі стрибки». Після його смерті почалися реформи, що привели до прискорення темпів економічного зростання з 5% до 10% ВВП за рік. Це безпрецедентний випадок. Такого більше ніде не було.

Як удалося досягти таких результатів? Можна виокремити два визначальні чинники успішного розвитку перехідних економік. Перший — масштаб накопичених економікою диспропорцій (тобто відносна частка секторів, цін, що стали неефективними після дерегулювання). Чим більша ця деформація, тим більшими є масштаби економічного спаду. У країнах колишнього СРСР падіння виробництва становило в середньому близько 50% протягом 10 років (1989—1998 рр.), бо чимало галузей економіки за нових цінових пропорцій вимагали оновлення або заміни іншими, більш затребуваними, виробництвами. У Китаї теж було доволі багато секторів економіки, яким судилося стати нерентабельними при дерегулюванні цін, але ж там ціни дерегулювали поступово, протягом 10 років (1979—1989 рр.), тож підприємства мали можливість перебудуватися.

І другий чинник — сильні інституції виконавчої влади. Зараз багато хто говорить про соціалістичне минуле в негативному світлі. Так, у ньому було багато поганого, але було й добре. Тоді вдалося створити людський капітал, інфраструктуру й сильні інституції, що ефективно виконували поставлені владою завдання й тим самим були одним з рушіїв економічного зростання. Усе це було в Радянському Союзі та Китаї. Але різниця полягає в тому, що в нас ці інституції зруйнували й розтринькали, а Китай зумів їх зберегти й примножити.

— Чи можуть Україна та Росія повторити китайське економічне диво?

— У найближчі десятиліття значних економічних ривків угору не варто чекати, адже досі навіть не подолали падіння виробництва після розвалу Радянського Союзу. Україна та Росія створять економічне диво, лише відновивши сильні виконавчі

інституції й подолавши «тінь».

— Як вигнати бізнес з «тіні»?

— Є лише два перевірені способи: посилення покарання за порушення закону та підвищення заробітної плати держслужбовцям, щоб побороти корупцію.

— А те, що в Україні проводять адміністративну реформу й планують скоротити 30% службовців, — це плюс чи мінус для економіки?

— Оцінку діям вашої влади дасть час. Як дослідник можу сказати, що світова практика свідчить: скорочення витрат на держапарат негативно позначається на суспільних благах і стані економіки. Логічно, якщо скорочується кількість поліцейських, то паралельно збільшується кількість злочинів.

— Якими, на ваш погляд, є причини того, що країни пострадянського простору не продемонстрували значного економічного успіху й розвиваються по-різному, хоча стартували з однакових позицій?

— Правда, ніяких стрибків угору не відбулося. У Росії виробництво знизилося на 45% в 1989—1998 роках. І лише 2008 року воно трохи перевищило рівень 1989 року, а 2009 року знову було падіння на 7—8%. Тобто нам знадобилося 20 років для досягнення радянського рівня.

Якщо ж порівнювати динаміку економічного розвитку колишніх радянських республік, то до тих, хто має ВВП вище, ніж 1989 року, належать окрім Прибалтики, Туркменістан, Білорусь, Казахстан, Азербайджан. Не можна сказати, що ці країни проводили шокову терапію чи будували сильну демократію. На мій погляд, шокова терапія й демократія не є запорукою економічного успіху.

— Чи можна говорити, що українська та російська економіки ринкові, зважаючи на те, що вони складаються з безлічі монополій?

— Безумовно, це перехідні ринкові економіки. В інших країнах монополій може бути ще більше. Одне погано, на мій погляд, що частка держави в економіці істотно зменшилася.

— А чому погано? Адже ринкова модель розвитку економіки апіорі передбачає панування приватного сектора?

— Те, що держпідприємства менш ефективні, ніж приватні, доведено не на 100%. Зараз із цього приводу тривають дискусії. Приватні підприємства ефективно працюють, лише коли існують хороші контракти, що забезпечують права власників і учасників операцій. І головне, коли вони добре виконуються, а якщо їх немає чи виникають проблеми з реалізацією контрактів, приватний сектор нерідко працює гірше державного. Тому, на мій погляд, Україні та Росії необхідно збільшувати частку держсектора в економіці. Подивіться на Білорусь, де частка держсектора становить більш як 50% — навіть за нинішніх економічних умов її динаміка значно краща, ніж у наших країн.

— Якою, на вашу думку, має бути оптимальна частка держави в економічному секторі?

— Оптимум різний для кожної країни й на кожній стадії розвитку. Але, на мій погляд, Україна та Росія провели надмірно велику приватизацію. Зараз частка приватного сектора в економіках цих двох країн — приблизно близько 70—75%. Це дуже багато. Треба переглянути приватизаційну політику останніх років і деякі об'єкти, а може й цілі сектори, особливо ресурсні, повернути у власність державі. У багатьох країнах на шляху розвитку ресурси й сировинні галузі знаходяться у власності держави.

— Якою бачите економіку нового часу у світовому масштабі й на території пострадянського простору?

— У світовій економіці відбуваються певні структурні зрушення. Нинішня криза серйозна, але поки не системна. Буде ще один економічний струс, який радикально змінить усе. Адже надлишковий розвиток фінансового сектора й 2008 року був очевидним, але належних висновків не зробили досі. А в новому світовому фінансовому порядку прагнутимуть уникнути появи фінансових пузирів, що неминуче ведуть до краху системи. Крім того, буде переглянута роль долара як світової резервної валюти. Тобто в світовій економіці назріває багато серйозних ршень.

Тепер щодо ніші пострадянських країн у новому економічному просторі. Для того, щоб стати успішними в новій світовій економіці, урядам треба концентруватися на підтримці лише декількох галузей. Інакше економічним лідером залишиться Східна Азія, а ми й далі відставатимемо.

